

З ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ ОСВІТИ НА ТЕРИТОРІЇ ТАХТАУЛІВСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ РАДИ НА ПОЛТАВЩИНІ

Сучасні процеси реформування освіти в Україні визначають вектор становлення професійної компетентності майбутнього фахівця. При цьому освіта виступає визначальним чинником розвитку інтелектуального потенціалу як окремої особистості ХХІ століття, так і суспільства в цілому. Її оновлення вимагає проведення на основі сучасних концептуальних підходів історичного ретроспективного аналізу і критичного переосмислення наявного історико-педагогічного досвіду.

Актуальність обраної теми зумовлює вивчення історії розвитку освіти певних регіонів України, яка має свою специфіку. Унікальним у цьому контексті є Полтавський край – визнаний осередок народно-традиційної культури і духовності, з якими пов'язана історія, сучасне і майбутнє українського народу, формування освітньо-духовного потенціалу суспільства й передача його культурних і наукових досягнень молодому поколінню.

Аналіз наукових джерел показує, що проблема розвитку освіти та шкільництва на Полтавщині була предметом наукових розвідок таких учених: Л. Бабенко, О. Білоусько, Б. Год, П. Денисовець, О. Єрмак, В. Жук, В. Зелюк, І. Зязюн, П. Киридон, С. Клепко, П. Кравченко, Л. Литвинюк, В. Мірошніченко, В. Пашенко, І. Петренко, Т. Пустовіт, В. Ревегук, М. Степаненко, Т. Тронько та ін.. Мета нашого дослідження полягає у виявленні особливостей розвитку освіти та шкільництва на території Тахтаулівської сільської ради Полтавського району Полтавської області в другій половині ХVІІІ – першій чверті ХХІ століття.

«Пізнай свій край ... себе, свій рід, свій нарід, свою землю – і ти побачиш шлях у життя. Шлях, на якому найголовніше розкриваються твої здібності. Ти даси йому продовження, вторувавши стежину, із тієї стежини вже рушатимуть у життя твої нащадки. І то також будеш ти», – писав Григорій Сковорода. На нашу думку, деякі періоди розвитку освіти необхідно переосмислювати та висвітлювати з позиції історичної правди. «Досвід історії допомагає зрозуміти процеси, які відбуваються в теперішні часи, та через їх усвідомлення визначити напрямки та шляхи реформування освіти на сучасному етапі» [3, с. 140]. У цьому ми спираємося на багатий шкільний архів Тахтаулівського навчально-виховного комплексу, аналіз джерел якого та епістолярна спадщина очевидців розвитку освітньої сфери на даній території доводять, що вони можуть слугувати в дослідженні як фактичний матеріал.

Аналіз історичних наукових джерел показує, що висот свого розвитку освіта і культура досягли в козацьку добу [1; 4]. До сьогодні зберігають значення створені на початку ХVІІІ століття класичні твори української козацької історіографії – літописи Самійла Величка та Григорія Граб'янки. Саме на території Тахтаулівської сільської ради в селі Жуки народжено «Літопис» С. Величка, який для нас є цінним історичним джерелом краєзнавчої роботи. З 1992 року в Тахтаулівському навчально-виховному комплексі діє пошуковий загін «Чураївна» з вивчення життя і спадщини літописця Самійла Васильовича Величка. Керівник гуртка – вчитель української мови та літератури Четверило Ніна Григорівна. Учні закладу були свідками відкриття в с. Жуки пам'ятного знака С. Величку. Письменник В. Шевчук переклав «Літопис» С. Величка з книжної української мови ХVІІІ століття на сучасну та презентував примірник своєї праці «Сказання про війну козацьку з поляками» з дарчим надписом школі, з якого учні дізнаються про минуле рідної землі, про життя і творчість славетного земляка-патріота, виявляють шанобливе ставлення до козацької старшини і посполитого люду – «народу нашого козацького, істинного, простодушного, правосердечного, мужнього і лицарського» [1].

Аналіз архівних джерел Тахтаулівського навчально-виховного комплексу показує, що витoki освіти цього краю пов'язуються з Троїцькою церквою, що збудовано у с. Тахтаулове в 1761 році. При ній існували бібліотека та школа грамоти. З першої половини ХІХ ст. – парафіяльне училище, в якому, як і в інших подібних закладах, за твердженнями сучасних дослідників, «з урахуванням конкретної ситуації православне духовенство взяло на себе відчутну частку роботи з ліквідації неписьменності населення країни Якою б недосконалою не здавалася критикам церковна школа, вона все ж вирішувала головні релігійно-виховні та загальноосвітні завдання, і в деяких православних парафіях її стіни не могли вмістити всіх бажаючих навчатися» [7, с.108]. Авторитетність церковних шкіл у народному середовищі аргументується науковцями ще й тим, що

«вони мали найдавніші традиції духовного розвитку учнівської молоді, у змісті й засобах своєї діяльності спиралися на вітчизняні традиції етнопедагогіки» [7, с. 115].

Незважаючи на часту зміну парафіяльних шкіл на території сільської ради, народ ставився до них із довірою, парафіяни охоче віддавали до них дітей, оскільки їх навчали там читати, писати, рахувати, співати в хорі, а також охоплювали навчанням і дівчаток, яких, крім загальнообов'язкових предметів, вчили веденню домашнього господарства.

Однією з головних умов якісного функціонування початкових народних шкіл була організація навчально-виховного процесу, який на території України, зокрема у Полтавській губернії, а відповідно і на території Тахтаулівської сільської ради, характеризувався тривалістю та еволюційністю. Ці школи сприяли підвищенню грамотності населення, відповідали його духовним потребам, забезпечували розв'язання загальноосвітніх і релігійно-виховних завдань української громади. Таким чином, не дивлячись на труднощі, православна церква відіграла суттєву роль у формуванні культури народних мас сільської ради.

Дослідження показує, що 20-ті роки є періодом посилення діяльності громадських і наукових педагогічних товариств, спрямування громадської діяльності на формування національної свідомості, розвитку національної системи освіти, створення архівів, а також розвитку піонерського руху. Початковий курс партії більшовиків на українізацію освіти в усіх її ланках з метою впливу на населення та приваблення його до нової влади вже в 30-ті роки змінюється на інтернаціональне виховання та пояснювану ним русифікацію дошкілля, школи, вищої освіти, педагогічної науки в усіх регіонах України, які врешті стають на службу партійної і державної ідеології.

У 1934 році постановою «Про структуру початкової і середньої школи в СРСР» було відмінено всі типи шкіл і встановлено єдину систему освіти: початкова школа (1-4 класи), неповна середня школа (1-7 класи), середня школа (1-10 класи). У 1940-1941 рр. до окупації нацистською Німеччиною в Полтавській області налічувалося 1764 школи, в яких навчалося 333575 учнів. До початку війни 1941-1945 рр. школи Полтавщини розміщувалися в типових приміщеннях, були відповідно обладнані, мали навчальні кабінети, бібліотеки, кабінети. Учні забезпечувалися підручниками. Педагогічні кадри були висококваліфіковані. Налічувалося 155860 вчителів. За час війни більшість вчителів Полтавської області було призвано до лав Червоної армії [6].

У роки Другої світової війни нацисти знищили багато дітей, молодих вчителів, працівників органів народної освіти, учених, що не оминуло наш край. Політика знищення народу України передбачала не лише фізичну розправу, а й духовне зuboжіння, що здійснювалося через освіту. Метою створення ними так званих народних шкіл було онімечення українського населення. Доступ до середньої освіти був обмеженим. Так, в окупованому Києві німці відкрили «Український науково-методичний інститут шкільної освіти», видавали педагогічний журнал «Українська школа». Також на території України було відкрито кілька учительських семінарій для підготовки вірноповіданих вермахту педагогічних кадрів [6].

23 вересня 1943 року радянські війська Степового фронту звільнили Полтаву від нацистських загарбників. Відступаючи, нацисти спалили село Тахтаулове, підірвали нову двоповерхову школу, в якій діти навчалися всього 15 днів, зруйнували всі шкільні приміщення. Перші роки повоєнної відбудови галузі народної шкільної освіти для Полтавщини, Тахтаулівської сільської ради, стали вирішальними у питанні подальшої відбудови шкільної освіти. За наказом народного комісаріату освіти України та ухвалою обкому КП(б)У та виконкому обласної ради, відразу ж після визволення Полтавської області від нацистів було розпочато відновлення роботи навчальних закладів.

Відзначимо, що наша область за темпами повоєнної відбудови народної шкільної освіти посідала провідне місце в республіці. Такі темпи було досягнуто за допомогою добровільної праці громадян на будівництвах нових приміщень для шкіл або ремонтах уцілілих будівель, за сприяння підприємств та установ, що надавали матеріальну допомогу для відбудови сфери шкільної освіти. На території Тахтаулівської сільської ради діяло господарство Полтавського науково-дослідного інституту свинарства, яке активно сприяло відбудові вищевказаної галузі.

У 1953 році силами батьків, учнів, учителів на кошти сільської ради було збудоване центральне приміщення школи, в якому розмістилось чотири класних кімнати, коридор і учительська кімната. Також була збудована теплиця-оранжерея. При школі було утворено пришкільну дослідну ділянку, яка вважалася найкращою в Полтавській області [5].

У 1975 році в с. Тахтаулове було збудовано приміщення середньої школи, яке функціонує і зараз. Першим директором став Варченко Микола Устимович, його заступником Ольшанська Вікторія Федорівна. Із січня 1975 року роботи велися активно, навесні та влітку в будівництво школи та її обладнання включилося майже все село: будова стала всенародною та

урочистою. Уже в середині серпня 1975 р. стає зрозумілим, що здача об'єкта можлива до початку нового 1975-1976 навчального року. 19 серпня 1975 року завідуючий районним відділом народної освіти Б. В. Піддубний підписав наказ про відкриття Тахтаулівської середньої школи шляхом об'єднання Тахтаулівської та Жуківської восьмирічних шкіл [5].

Таким чином, 1 вересня 1975 року пролунав перший дзвінок у новій Тахтаулівській середній школі, до якої вступили 492 учні. Це була надзвичайна подія для села Тахтаулове, велике сільське свято: гостинно відчинив свої двері для дітлахів сіл Тахтаулове та Жуки Храм духовності в сфері освіти та шкільництва, який знаходиться сьогодні на вулиці Центральній, 115.

Потужним осередком збереження та примноження педагогічних традицій нашого краю виступає Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, який бере початок від учительського інституту, заснованого в Полтаві у 1914 році. Університет відкрив шлях до вершин педагогічної досконалості відомих на весь світ педагогів Антона Макаренка і Василя Сухомлинського. Духовну ауру педагогічного закладу створювали основоположник національної української педагогіки Г. Ващенко, історики Д. Багалій, І. Рибаків, Н. Мірза-Авакянц, філологи й етнографи М. Сумцов, В. Щепотьєв, Г. Майфет, математик В. Воропай, фізик Т. Победоносцев [2, с. 13].

86 % вчителів Тахтаулівського навчально-виховного комплексу є випускниками цього престижного навчального закладу. Вони впроваджують в освітній процес традиції королєнківців. Це: Л. А. Колеснікова, заступник директора з навчально-виховної роботи, вчитель історії та суспільних дисциплін; А. О. Антонюк, заступник директора з навчально-виховної роботи, вчитель трудового навчання; Р. Г. Петров, заступник директора з виховної роботи, вчитель фізичної культури та Захисту Вітчизни; О. І. Крикливець, вчитель географії, педагог-організатор; С. А. Варченко та С. Ф. Пишненко – вчителі математики та фізики; Г. К. Запорожець та Н. Г. Четверило – вчителі української мови та літератури; О. М. Купченко, вчитель біології та хімії; В. Г. Яременко, вчитель історії; А. В. Пономаренко, вчитель інформатики та технологій; Т. А. Павленко, вчитель початкових класів, музичного мистецтва; Н. Ф. Кривинець та Л. А. Роман – вчителі початкових класів; О. В. Касян, вихователь дошкільного підрозділу «Веселка»; Ю. А. Сидоренко, вихователь групи продовженого дня.

Таким чином, освіта на території Тахтаулівської сільської ради розвивалася в контексті історичних процесів, що відбувалися в Україні. Нестримне бажання дітей і дорослих навчатися; сумлінна праця педагогічних працівників, які мали належну науково-теоретичну і методичну підготовку, незважаючи на втручання в сферу освіти політичних сил у різні часи, розвивали в дітей інтерес до навчання, виховували в підростаючого покоління національну свідомість, патріотизм, гуманізм, любов і бережливе ставлення до природи, стали вагомими чинниками розвитку освіти нашого краю.

Список використаної літератури

1. *Величко С. В.* Літопис. Т. 1 / Пер. з книжної української мови, вст. стаття, комент. В. О. Шевчука; відп. ред. О. В. Мишанич. – К.: Дніпро, 1991. – 371 с.
2. Вища педагогічна освіта і наука України: історія сьогодення та перспективи розвитку. Полтавська область // Акад. пед. наук України; Асоц. ректорів пед. ун-тів Європи: Інститут вищ. освіти; [за заг. ред. В. О. Пащенко, М. І. Степаненка, Б. В. Года]. – Полтава: ТОВ «АСМІ», 2008. – 468 с.
3. *Кікто С.* Становлення земських навчальних закладів Полтавщини (кінець ХІХ – початок ХХ ст.) / С. Кікто // Педагогічні науки : зб. наук. праць Полтав. нац. пед. ун-ту імені В. Г. Короленка. – Полтава : ПНПУ, 2012 – Вип. 55 – С. 140-144.
4. Літопис гадяцького полковника Григорія Грабянки / пер. із староукр. – К.: Т-во «Знання» України, 1992. – 192 с.
5. Літопис. Тахтаулівська середня школа. 1976 р. – Тахтаулове. – 1976. – 19 с.
6. Новітня історія Полтавщини I половини ХХ ст. // О. А. Білоусько. О. П. Єрмак, В. Я. Ревагук – Полтава: Оріяна, 2005. – 312 с.
7. *Петренко І. М.* Становлення та розвиток церковнопарафіяльних шкіл на Полтавщині (друга половина ХІХ – початок ХХ століття) // Історична пам'ять. Наук. зб. – № 1. – Полтава, 2004. – С. 107-117.